

Notitie handelingskader kadavers

(Walvis)karkassen: kans voor de Waddenzee?

Aanleiding

In het OBW van 21 december 2017 is dit onderwerp kort aan de orde geweest en heeft de vergadering aangegeven welwillend te zijn en kansen te zien om een pilot/experiment op te zetten voor het laten liggen van karkassen. Op basis hiervan is deze notitie opgesteld.

De Waddenzee is een UNESCO Natuurlijk Werelderfgoed. In de Waddenzee streven we naar een optimale biodiversiteit van het Waddenecosysteem, met zo min mogelijk ingrijpen. De mens woont, werkt en recreëert in het Waddengebied, en maakt zo onlosmakelijk deel uit van het geheel. In het geformuleerde streefbeeld zien we op onderdelen een andere verhouding tussen mens en natuur. Een samenspel waarbij het fundament van het Waddenecosysteem beter kan functioneren. Versterking van biobouwers, kraamkamers, verbindingen en (wadbodem)structuren hebben daarom onze aandacht.

Karkassen van walvissen en andere zeezoogdieren horen bij het natuurlijk Waddensysteem. We zien in 2030 een Waddengebied voor ons, waar zo nu en dan een karkas blijft liggen welke geleidelijk door de natuur wordt opgeruimd. Het heeft als structuur vergrotend element betekenis voor andere soorten en kan educatief wordt benut om het reilen en zeilen van de natuur bij een breder publiek kenbaar te maken.

In het begin van de 21e eeuw zijn bestuurders en beheerders geconfronteerd met publieke acties waarbij het welzijn van het individuele dier voorop staat. Bij het aanspoelen van grote zeezoogdieren op de Nederlandse kust is al snel de openbare orde in het geding; snelle communicatie leidt tot massale olop van mensen die om sturing vraagt. Met de '*Leidraad stranding levende grote walvisachtigen*', de '*Samenwerkingsregeling Bestrijding Kustverontreiniging 2007*' en andere protocollen is een beheerbare situatie gecreëerd. Consequentie is dat 'karkassen van zeezoogdieren voor het Waddenecosysteem' als opgave buiten beeld is geraakt.

PRW stelt voor een pilotsituatie voor te bereiden, op de plank te hebben liggen, zodat geëxperimenteerd kan worden met het laten liggen en teruggeven aan de natuur van een karkas wanneer andere belangen inpasbaar zijn.

Het natuurlijke systeem

Een natuurlijk systeem ruimt kadavers zelf op. Door de dynamiek in het gebied worden dode dieren opgenomen in de natuurlijke cyclus. Van eencelligen tot garnalen, vissen, vogels, zeehonden, bruinvissen, maar ook walvissen. Dode dieren horen daar van nature thuis en dus ook in de Waddenzee. Kadavers hebben een positief effect op een veelheid aan organismen welke hiervan profiteren. Vogels (litoraal) en vissen (litoraal en sublitoraal) krijgen een extra voedingsbron, maar daarnaast zijn er allerlei organismen die hiervan profiteren. Voor een natuurlijke dynamiek van de Waddenzee zou het wenselijk zijn dat ook grote dode dieren onderdeel uitmaken van het natuurlijk systeem.

Afhankelijk van de locatie en diepte waar het karkas aanspoelt en de tijd van het jaar is een groot karkas van (grote) toegevoegde waarde voor het natuurlijk systeem van de Waddenzee. Een karkas dat strand in het sublitorale deel van de Waddenzee heeft naar verwachting een nog grotere waarde dan wanneer het in het litorale deel terecht komt. Daarnaast is de verwachting dat indien deze stranding in de (late) winterperiode plaatsvindt dit de grootste toegevoegde waarde zal hebben voor het biologische systeem. Dit omdat in deze periode van het jaar het

voedselaanbod schaars is en de dynamiek als gevolg van deze aanvoer het grootste effect zal hebben.

Kadavers die geleidelijk door de natuur worden opgeruimd hebben ook een grote educatieve betekenis (denk aan webcam-experimenten Gelderse poort). Walvissen (en andere zeezoogdieren) maken, net als alle andere dieren, onderdeel uit van de natuurlijke voedselketen.

Maatschappelijke acceptatie

Af en toe komt het voor dat een groot zeezoogdier zoals een walvis van zijn koers af raakt en de Waddenzee in zwemt. Het dier is in dergelijke gevallen vaak al verzwakt. De kans is dan ook groot dat het dier in de Waddenzee strandt en sterft op zijn strandingsplek of zelfs al sterft voor het daadwerkelijke strandt. In ons land worden grote kadavers meestal door ons mensen opgemerkt en verwijderd uit het systeem. Op die plaatsen waar veel mensen wonen, werken en recreëren, wordt er logischerwijs vanuit diverse redenen besloten om in te grijpen in deze natuurlijke cyclus. Op plaatsen waar deze druk er niet of nauwelijks is, liggen er ook in de Waddenzee kansen om het natuurlijke systeem meer optimaal te laten functioneren.

Stervende grote dieren in de natuur roepen tegenwoordig grote maatschappelijke reacties op. Het is de uitdaging om het streven naar een zo compleet mogelijk Waddenecosysteem in positieve verbinding te krijgen en te houden met de sentimenten die in de samenleving spelen. Daarom stelt PRW voor hierop voorbereid te zijn. Door 'het laten liggen van een kadaver' als een pilot voor te bereiden en uit te zoeken welke communicatie en educatie, en door wie, aan een dergelijke pilot vooraf moet gaan. En door tevens uit te werken welke leren-door-doen vragen beantwoord moeten worden als zo'n praktijksituatie zich voor doet.

Vragen aan het OBW

1. Onderschrijft het OBW de conclusie dat experimenteren met 'laten liggen van grote kadavers' ons dichterbij het streefbeeld brengt en tegelijkertijd allerlei praktische bezwaren oproept? Ja
2. Stemt het OBW in met het voorstel om een pilot voor te bereiden zodat, mocht een geschikte situatie zich voordoen, het voorwerk is gedaan en het draaiboek klaarligt? Ja verzoek is om een plan van aanpak op te stellen met betrokken organisaties. Vanuit het OBW wordt gewezen op het belang van goede communicatie naar het publiek i.v.m. emotie en sentiment. Deze communicatie moet niet alleen het ecologische argument naar voren brengen, maar het educatieve element moet ook worden meegenomen.
3. Onderschrijft het OBW het streven om de pilot ook daadwerkelijk uit te gaan voeren als aan alle voorwaarden is voldaan. Welke finale besluitvorming is hiervoor in het OBW nodig? Dit punt graag opnemen in plan van aanpak.

=====

Afgestemd met:

- Geert Hoogerduijn, LNV-WU
- Michiel Firet, PRW
- Hendrikus Venema, PRW
- Arno Kangeri, PRW
- Kees Camphuijsen, NIOZ
- Bernard Baerends, LNV

Persberichten:

<https://www.trouw.nl/home/wat-te-doen-met-zo-n-kadaver-laten-liggen-of-niet~ac52976f/>
<https://www.ad.nl/binnenland/rijkswaterstaat-verwijdert-morgen-karkas-vinvis-texel~a3b28488/>

Protocollen:

Leidraad stranding grote levende walvisachtigen (2017)

<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2017/12/22/leidraad-stranding-levende-grote-walvisachtigen/20171221+Leidraad+stranding+grote+levende+walvisachtigen+2017.pdf>

Samenwerkingsregeling bestrijding kustverontreiniging RWS (2007)

https://www.google.nl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKewiFtpP9jtDaAhVO46QKHwuTAy0QFjABegQIABA0&url=https%3A%2F%2Fwww.noordzeeloket.nl%2Fpublish%2Fpages%2F122740%2Fsa-menwerkingsregeling_bestrijding_kustverontreiniging_rws_diensten.pdf&usq=AOvVaw2S20qLfULSgeWnXHQtmgrV